

Iain Banks'in Kanal Düşleri Romanında Bellek

Selçuk YAZICI (*)

Öz: Bu çalışmanın amacı İskoç yazar Iain Banks'in Kanal Düşleri romanındaki bellek olgusunun başkahramanın hayatına olan etkilerini ortaya koymaktır. Öncelikle, edebiyatta bellek kavramında ortaya çıkan unsurlara ve özelliklere kısaca değinilmiştir. Sonrasında yazarın hayatı ve yazınsal kimliği hakkında bilgi verilmiştir. Ortaya konan bu bilgiler eşliğinde geçmişte yaşananların bireyin gelecekteki yaşamına olan travmatik etkisinin çoğunlukla rüyalar dizisi ve geriye dönüşlerle eserde nasıl ortaya çıktığı göz önüne serilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: bellek, travma, anımsama, Iain Banks

Memory in the novel Canal Dreams by Iain Banks

Abstract: The purpose of this study is to reveal the effects of memory concept in Canal Dreams of Scottish writer, Iain Banks on the life of the protagonist. Firstly, the aspects and features appearing in the literary memory are briefly mentioned. Thereafter, information about the life and literary identity of the writer is given. In the light of this information, it is aimed to present how the traumatic effects of the past events on the future life of the protagonist appear as dreams and flashbacks in the novel.

Keywords: memory, trauma, flashback, Iain Banks

Makale Geliş Tarihi: 26.07.2018

Makale Kabul Tarihi: 01.03.2019

I.Giriş

Türk Dil Kurumu "bellek" kavramın şu şekilde açıklar: "Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilincil olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin" (<http://tdk.gov.tr/index/bellek>). Tarihteki yaşanmışlıklardan beslenen bellek, karakterlerin yaşadığı sosyal, politik ve dinsel olaylarla şekillenir. Jan Assman, belleği mimetik bellek, nesnel belleği, iletişimsel bellek ve kültürel bellek olarak dörde ayırır (Assman:25). İnceleyeceğimiz romanda başkahraman Hisako, çevresinde gördüğü eşyalar ve yaşadığı olaylardan esinlenerek geçmişe yolculuk yapmakta ve yaşadıklarının şu anki hayatına olan etkisinden bahsetmektedir. Bu bakımdan Assman'ın yaptığı bu ayırmadan nesnel belleği önem arz etmektedir. Nesnel belleği, insan var olduğundan beri etrafı kendini bulduğu yatak, yemek takımı, giysi gibi özel eşyalar, evler, köyler ve kentler, sokaklar ve araçlarla çevrilidir. Onu çevreleyen eşyalar kendinin yansımasıdır; ona geçmişini hatırlatır (Assman:25). İnsan şimdiki zamanı yaşarken bu eşyalardan etkilenecek geçmişe gider gelir.

Bellek çalışmalarına olan ilgi yirminci yüzyılın ikinci yarısında yükselmeye başlamıştır. Artan bu ilgi edebiyatla sınırlı kalmamış, toplum üzerinde de önemli etkiler yaratmıştır. İki dünya savaşının ilk elden şahitleri olan nesillerin ölmeye başlaması ile

*) Öğr.Gör.Dr., Atatürk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu (e-posta: syazici@atauni.edu.tr)

birlikte, tarihin yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaya başlamıştır (King: 11). Tarihi ve tarihsel olayları en derinden yaşayanlar bireylerdir. Olaylara bizzat şahitlik eden bireylerin anlattıklarının etkilerinin devam edebilmesi için bu olayları hatırlatacak kitaplar yazılmakta, yapıtlar inşa edilmekte ve etkinlikler düzenlenmektedir ve bunlar bireysel belleğin toplumsal belleğe evrilmesine yol açmaktadır. Bu durum bir bakıma insanların yaşadıkları travmaları paylaşmaları anlamına gelmektedir. Assman, travmayı “geçmişle kurulan duygusal ve bilinçli bir ilişki” olarak tanımlar (38). Birey, etrafındaki nesnelere veya gerçekleşen olaylar vasıtasıyla anımsadığı çoğunlukla üstü kapalı travmaları bilinçli bir şekilde ortaya çıkararak etkisinden kurtulmayı amaçlar. Psikolog ve bilim insanlarının bellek çalışmalarına olan ilgilerinin artması, hipnoz, geriye gitme (regression) ve rüya analizi gibi yöntemlerin popüler hale gelmesine ve dolayısıyla da uzun zamandır üstü kapalı bir şekilde duran cinsel taciz gibi travmaların ortaya çıkarılmasının mümkün kılınabileceğinin sorgulanmasına neden olmuştur (Draaisma: 143).

Banks’in romanlarındaki başkahramanlar çoğunlukla geçmişte yaşadıklarını betimleyerek, bu olayların mevcut yaşamlarına verdiği etkilerden bahsetmektedirler. En bilinen romanı olan *Eşekarısı Fabrikası*’nda küçükken uğradığı bir köpek saldırısı sonucu erkeklik organını kaybettiğini düşünerek yaşadığı travmanın etkisiyle hayatı çok değişen Frank’in hikâyesi anlatılmaktadır. Geçmişe yaptığı dönüşlerle bu travmanın Frank’in hayatında bıraktığı derin izler aktarılmaktadır. Aynı şekilde eski bir rock yıldızı olan Daniel Weir’in hayatının anlatıldığı *Rock Laneti* romanı, geçmişte yaşadığı hırslar uğruna kız arkadaşının ölümüne sebep olan Weir’in bu travma etkisiyle değişen hayatı geriye dönüşlerle irdelenmektedir. Bellek kavramını inceleyeceğimiz *Kanal Düşleri* romanında, dünyaca ünlü bir çellist olan Hisako’nun travmalarla dolu geçmişinin mevcut yaşamına olan etkileri üzerine durulacaktır.

II. Iain Banks’in Hayatı ve Yazınsal Kimliği

Iain Banks, Fife İskoçya’da 1954 yılında doğdu ve Stirling Üniversitesi’nde İngiliz Edebiyatı, felsefe ve psikoloji okudu. Londra’ya taşındı ve 1988 yılına kadar İngiltere’nin güneyinde yaşadı. 1988 yılında Fife’ya geri döndü. Edebi kurgu ve bilimkurgu olmak üzere iki türde başarı sağladığı için önemli bir konuma sahiptir. Genç yaşta daha lise yıllarında roman uzunluğunda metinler yazmaya başlayan Banks, üniversite yıllarında daha çok bilimkurgu metinler üzerinde yoğunlaşmıştır. *Eşekarısı Fabrikası*’nın ilk halini 1980 yılında hazırlamıştır (Colebrook, Cox, 2013, 3). Bu roman 1984 yılında yayınlanmış ve bu Banks’i William Mellvanney ve James Kelman gibi yazarların kent gerçekçiliğine tezat sağlayan İskoç romanının orijinal sesi haline getirmiştir.

Wells’in *A Modern Utopia*’da (1905) iki yazar olarak var olması gibi Banks de iki isim ve iki kişilik olarak yer almaktadır. Iain Banks adıyla ana akım roman yazarı, Iain M. Banks adıyla fantezi-bilimkurgu yazarı olarak da karşımıza çıkar. Bu ayrım geleneksel edebi yazı ve fantezi yazı farkı olarak görülebilir (Caserio, 2009, 263). Yazar, Iain M. Banks adıyla yazdığı bilimkurgu romanlarının ilki 1987 yılında yayınladığı *Consider Phlebas*’tır. Yazar yayınladığı bilimkurgu romanlarında Kültür (The Culture)

adı altında insansı (Humanoid), uzaylı ve çok üstün yapay zekalıların yaşadığı Samanyolu'ndaki yarı anarşik ütöpik bir toplumdaki bahsetmektedir ve yazarın bu bilimkurgu serisine Kültür Serisi denmektedir. Bu topluluğun üyeleri daha çok uzay gemileri ve diğer gezegen dışı yapılarda yaşamaktadır ve planlama ve idari işlerin çoğu Minds denilen çok üstün Als'ler tarafından yapılmaktadır.

Banks'in romanları film yapımcılarının da dikkatini çekmiştir. *The Crow Road* romanı BBC tarafından dört bölümlük bir televizyon dizisine uyarlanırken, *Espedair Street* romanı ise müziğini ve sözlerini yazarın kendisinin yazdığı BBC Radyo 4 dizisi olarak yapılandırılmıştır. Banks, Nisan 2013'te tedavi edilemez kanser teşhisi konduğunu söyledikten yaklaşık iki ay sonra 9 Haziran 2013 yılında vefat etmiştir. Yirmi yedinci romanı olan *The Quarry* ölümünden sonra yayınlanmıştır.

III. Kanal Düşleri: Bellek

Yazarın 1989 yılında yayınladığı bu romanında uçaktan korkan ünlü bir çellistin gemiyle Japonya'dan Panama Kanalı'nı geçerek Avrupa'ya giderken başına gelenler anlatılmaktadır. Geçişin gerçekleşeceği zamanlarda Panama hükümeti ülkesindeki isyancılarla bir mücadele halindedir ve kanaldan geçişler durdurulmuştur. Roman genel olarak ele alındığında iki parça halinde düşünülebilir; ilk kısımda başkahraman Hisako, daha çok gemide vakit geçirmektedir. Kimi zaman çello çalarak kimi zaman da tüple dalış yaparak gitme vaktinin gelmesini beklemektedir. Gemilerin bağlandığı kanalda başka gemiler de vardır ve bu gemiler arasında da ziyaretler yapılarak vakit geçirilmektedir. Dehşet verici kâbuslar gören Hisako'nun hayatı geçmişe dönük anımsamalarla anlatılmaktadır. İkinci kısımda ise gerillaların gemiyi ele geçirmesinden sonra yaşanan dehşet verici olaylar anlatılmaktadır.

Hisako'nun geçmişe yaptığı anımsamalardan babasının olmadığı ve annesinin büyük fedakârlıklarıyla hayat devam edebildiği anlaşılmaktadır. Hisako çok arkadaşı olan bir çocuk değildir; daha çok yalnız vakit geçiren, sosyal olmayan Hisako'nun bu durumu hayatını şekillendiren en önemli unsurlardan birisi olmuştur. Sınıf arkadaşları onun fiziksel yapısıyla dalga geçmektedirler; arkadaşları onu, uzun, ince yapılı ve kıllı Japon yerlileri olan Ainu'lara benzetmektedirler. Ortalama bir yapıda olan Hisako, koyu siyah saçlara, saçlarıyla birleşen gür kaşlara ve Ainu'lara benzeyen çukur gözlere sahiptir.

Okulda, İngilizce dışında, tüm derslerde zayıftı. Diğer kızlar ona, hiçbir zaman üniversiteye-iki yıllık olanlara bile-gidemeyeceğini, çünkü aptalın teki olduğunu söylüyorlardı ve hiçbir zaman kocası olmayacaktı, çünkü o çirkin, kıllı bir Ainu'ydu ve annesi gibi dul kalmış, yoksul bir kadın memur olarak yaşlanacaktı (2001: 54).

Hisako, onları çok fazla kafaya takmıyor, İngilizce peri masalları okumaya çalışıyor ve çello provaları ile vaktini geçirmeye çalışıyordu. Bir keresinde arkadaşları Hisako'yu yakalayarak ellerini çok sıcak kalorifer radyatörüne sokmuş, acıdan ağlayan Hisako'nun taklidini yapıyorken kurtulmaya çalışmış ve bu sırada saçları bir arkadaşının elinde kalmıştır. Hisako, acıyla birisinin bileğine dişlerini geçirmiş ve sonrasında acıdan bayılmıştır.

Uyandığında yerde yatıyordu. Ağzında kan vardı ve başı ağrıyordu. Elleri kızarmış, gerilmiş ve haşlanmıştı. Ayaklarını uzatmış, elleri kucağında, oturduğu yerde öne arkaya sallanıyordu. Kendi kendine usulca ağlıyor ve yaşamın bir peri masalı gibi olmasını diliyordu. Belki de gözyaşları, acı içindeki kırmızı teninin üzerine düşen damlalar, ellerini iyileştirebilirdi (2001: 55).

Annesine ellerinin bir şenlik ateşinden demir çubuk çektiği için yandığı yalanını söyleyen Hisako, annesinin gece odada ağladığını duyunca onun bu kadar kolay kandırılacak biri olmadığını anlamıştır. Hisako'nun akademiden burs alabilmesi için Tokyo'da bir heyetin karşısında performans sergilemesi gerekmektedir ancak elleri hala iyileşmeyen Hisako, ilk denemede başarısız olmuştur. Hisako, okula bursuz olarak katılmaya hak kazanmıştır ancak bu parayı sağlayacak güçleri yoktur. Yaklaşık bir ay sonra tekrar dinlenmeye çağrılan Hisako, bu sefer başarılı olarak bursa hak kazanmıştır. O an Hisako'nun belleğinde şu şekilde yer bulmuştur:

Yoyogi Parkı'nın yanındaki eski binanın sevimsiz odasında tekrar çaldı; ve aksi görünüşlü adamlar onu tekrar dinlediler. Elleri artı iyileşmiş olduğu için onların, radyatörün pürüzlü yüzeyine koyulmaya zorlandıklarında, ne kadar incitilmiş olduklarını anlatmak için kullanabildi. Ne kadar incitilmiş olduğunu; annesinin ne kadar incitilmiş olduğunu; her şeyin ne kadar incindiğini. Hala aksi görünüyorlardı ama ona bursu verdiler (2001, 57).

Burs almaya hak kazanan Hisako'nun on iki yaşında annesinden ayrılarak Tokyo'ya yerleşmesi gerekmektedir. Bu yaşta birisinin yalnız kalabileceğini hiç düşünmemiştir. Gördüğü bir rüyasında yaşadığı yalnızlığı şu şekilde ifade etmiştir:

Şehir terk edilmiş gibi sessizdi. Ayak seslerini duyamadığını fark ettiğinde epey şaşırdı ve sinirlendi. Ayak seslerinin, dev binaların yüksek duvarlarında yankılanması gerekirdi. Botları şu anda temizdi ama arkasına baktığında yol boyunca ardında gümüşü ayak izlerinden oluşan bir çizgi bıraktığını gördü. Kaldırım taşları üzerinde zikzaklar çizen bu izler ona canlıymış gibi geldi. Şehrin karanlığı gitgide artıyordu ve dar sokaklarda hiç ışık yoktu. Sanrılara kapılmaktan korkuyordu (Banks, 2001: 28).

Gemi Panama Kanalı'nda beklerken Hisako okuyucuyu geçmişe götürerek yaşamıyla ilgili bilgileri aktarmaktadır. Akademide başarılı yıllar geçiren Hisako, düzenlenen yarışmalardan da yüklü miktarda para kazanmaya başlamıştır. Paranın bir miktarını annesine gönderen Hisako, kendisi için de pahalı bir çello almıştır. Hisako, Japonya'nın en prestijli üniversitelerinden olan Tokyo Üniversitesi'nden kabul almıştır. Hisako, kariyeri için bir karar vermek zorundadır; Tokyo Üniversitesi birçok insanın hayalini süsleyen bir üniversitedir ancak iyi notlar alamadığı için kendini öldüren, başarısız olan ve dersleri çok zor bulan öğrenciler olduğunu duymuştur. Severek çaldığı çelllonun, iş haline geldiği zaman sıkıcı olabileceğini de düşünmektedir. Eski çellosuyla annesini ziyarete giden Hisako, dönüş yolunda çelloyu üzerinde adının yazılı olduğu kılıfla

beraber feribottan atmıştır. Çelloyu tabuta benzeten görevliler tabutu denizden çıkarmış, bu yüzden Hisako hakkında soruşturma açılmış ve bu konuda okulu bilgilendirilen Hisako disiplin cezası almıştır. Hisako'nun bu hareketi içinde yaşadığı belirsizliğin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çellosunu teslim alan Hisako, açık araziye giderek çelloyu kılıfıyla beraber ateşe vermiştir ve yanan çelloyu şu şekilde ifade etmiştir:

Çello ölüyormuş gibi inledi, gıcırdadı ve alev aldı. Telleri karbaçlar gibi aniden koştular. Alevler ve duman içinde, tomurcuklanmış ağaçlara ve parlak gökyüzüne karşı renksiz, soluk ve cisimsiz görünüyordu. Ama ısınan duman, temiz ve durgun havada yükselerek Fuji'yi titretiyordu (2001, 106).

Bütün bu gelgitler üniversitenin teklifini kabul etmesiyle son bulmuştur; artık bu zor okulu başarıyla tamamlayıp müzikte kariyer yapmaya karar vermiştir. Hisako, Los Angeles'ta bulunan bir müzik kuruluşunun yetenek sınavına girmiş ve başarılı olmuştur. Bu noktada yaşadığı bütün sorunların temelinde yatan durum ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bir gün önce annesinin Sapporo'dan gelmesi yüzünden, Hisako Fuji Beş Gölleri'nin kuzeyindeki tepenin çıplak zirvesine yine gitti. Ağaçlardan damlayan yağmurun ve kapüşonuna sıçrayan damlaların sesini dinleyerek, bağdaş kurarak oturdu. Fuji'nin altında bir eteği andıran bulut yığını seyretti. Birkaç kez mektubu çıkardı onu yeniden okudu. Hala "evet" diyordu; yeri hazır; onun yeri. Bazı şeylerin yanlış gideceğini düşünüyordu ve annesinin Tokyo'ya uçakla gitmenin savurganlık olduğu yolundaki fikrini son anda değiştirmemesi için dua ediyordu (2001, 119)

Hisako'nun uçma korkusu tüm hayatını etkileyecek boyuta gelecektir. Havaalanında Lon Angeles'a uçmak için bekleyen Hisako'nun bu korkusundan haberi olan orkestradaki arkadaşları onu sakinleştirmek için şakalar yapsalar da bu Hisako'nun korkusunu yenmesine katkıda bulunmamakta hatta daha da fazla korkutmaktadır.

...Ama o uçağı düşünmekten kendini alamıyordu; kırılğan alüminyum gövde; har yanı ateşle kaplanan, avaz avaz bağırarak motorlar, benzinle ağırlaşan, eğilip bükülen kanatlar; tekerlekler... Hızla dönen tekerleklerin yerden kesildiği ve uçağın, burnunu gökyüzüne kaldırarak yükseldiği o anın görüntüsünü düşünmek onu mahvediyordu (2001: 133).

Bir şekilde ikna edilmiş, tünelden geçerek uçağı binmiştir. Ancak uçağın kapısı kapandıktan sonra her şey birden değişmiştir. Orkestrası ile birlikte uluslararası organizasyonlarda yer alacaktır, bütün biletler oteller ayarlanmıştır; birçok insanı hayal kırıklığına uğratacaktır, ayrıca en büyük hayal kırıklığını kendisi yaşamaktadır. Çocukluğundan beri uğraştığı ve sonunda ulaştığı bu başarıdan vazgeçmek üzeredir. Son ikna çabaları da sonuç vermemiş ve çığlık atarak kendisini yere bırakmıştır.

Onu kaldırmaya çalıştılar ama o, onu bir koltuğı sürükleyerek kemerini bağlayacaklarını, sıcak yemek ve jet yakıtı kokan bu mekanik çukurun

içine çekeceklerini düşündü. Deri çantasını yere bıraktı ve birisine sıkıca sarılarak ağlamaya ve onlara yalvarmaya başladı: "Lütfen, hayır!" (2001: 137).

Orkestrası onsuz Amerika Birleşik Devletleri'ne gittiğinden beri Hisako hiç iyi değildir; kimseyle görüşmemekte, evde duramamakta, iyi beslenememekte ve geceleri paranoyak fikirlerden dolayı uyuyamamaktadır. Evi onunla paylaşan orkestradan iki kız arkadaşı eve dönmüştür fakat bu Hisako'nun hayatını hiç değiştirmemiştir. Kendi halinde yaşamaya devam etmekte ve yaptıklarından dolayı acı çekmek zorunda olduğunu düşünmektedir. Orkestra turnedeysen, annesiyle geçirdiği birkaç günden sonra Tokyo'ya dönen Hisako, ülke boyunca trenle, otobüsle ve feribotla yolculuk etmeye başlamıştır. Tokyo'ya döndüğünde orkestra hala turnededir. Dışarda karşılaştığı okul arkadaşları Hisako'yu havaalanının genişletilmesinin protestosuna katılmasına ikna etmişlerdir. Barışçıl başlayan gösteri kontrolden çıkmış ve Hisako kendisini polislerle çatışırken bulmuştur:

Sinirden gözü dönmüş bir şekilde, hemen, parmaklarını adamın boğazına batırdı, bütün sebeplerin ve olağanlıkların ötesinde, bütün düş kırıklıklarının baskısıyla kemiklerini ve etini adamın ensesine bastırdı. Adam copunu yere düşürdü. Gözleri beyaza döndü (2001:163).

Bir hafta sonra gösteriye gittiği arkadaşları ile buluşmaya gittiğinde ölen bir polis memuru olduğundan haberi olmayan Hisako, polisi kendisinin öldürdüğünün farkına varmıştır. Hemen orayı terk eden Hisako, ne yapması gerektiğini bilmemektedir. Hisako, iki gün boyunca evinde karanlıkta oturup polislerin gelip onu almasını beklemiştir. Sonra anlaşılmadık bir şekilde kendisini hastanede bulmuştur. Hisako, tam olarak hatırlamasa da intihara kalkışmıştır. Yürüyüşe çıkmaya başladığında hastaneden kaçmaya çalışmış fakat yakalanarak kilitli kapılar ve yüksek çitlerle çevrili bir koğuşa kapatılmıştır. Hisako için, gerçek ve hayal arasındaki çizgi neredeyse yok gibidir.

O gece yastıklarla desteklenmiş oturur vaziyette rahatsız bir şekilde ter içinde uyurken mırıldanıyor, rüyasında gündüz gördüklerini hatırlıyor, yeniden yaşıyordu. Acı ve keder dolu her sahnede kahkahalar attı, çünkü bunların hepsi olmuştu ve şimdi göstermek hiç de iyi bir şey yapmıyorlardı ve çünkü onu iyi hissettiren şeyler kendini kötü hissettiriyordu ama hala sonunda iyi hissediyordu (2001: 178).

Romanın başından itibaren Hisako'nun hatırlamaları, içinde bulunduğu durumlarla benzerlik göstermektedir. Adamlar tarafından yumruklanmış Hisako'nun ağzı kanamıştır ve bu şekilde bir odaya kapatılmıştır. Ağızındaki kanla uykuya dalan Hisako bıçaklandığı ve kanamasının devam ettiği bir rüya görmüştür.

Birileri onu bıçaklamıştı. Henüz uyanmıştı ve bıçaklanmıştı; bıçak karnına saplanmıştı, kan akıyordu. Onu dışarı çekmek istedi ama başaramadı. Oda karanlık ve çok büyüktü... Yağa bulanmış, pis çarşafları terle ıslanmış kirli yataktan kalktı. Onları tekmeleyerek kendinden uzaklaştırdı ve demir zeminin üzerinde sendeleyerek yürüdü. Çok fazla hareket etmemesi ve

canını daha fazla yakmaması için bıçağı dikkatlice tutuyordu. Beklediği kadar kan yoktu. Şayet onu çıkaracak birini bulursa, kanın fişkırtıp fişkırmayacağını merak etti. Ağlamak istiyordu ama bunu yapacak gücü kendisinde bulamadı (2001:185).

Hisako, yardım istemek için dışarıya çıkmıştır. Dışarıdan silah ve bomba sesleri gelmektedir. Dışarı çıktığında güneş batmak üzeredir; dışarıda siper almış askerler vardır. Hisako askerlerin neden kendisini görmediğini anlamamıştır. Askerlerden yardım istemiştir ancak felçli gibi duran askerler bıçağı çıkaramamışlardır. Bıçağı çıkaracak birini bulma umuduyla ilerideki köye doğru yürümeye başlamıştır; ancak oradaki insanlar da Hisako'nun konuşma çabalarına karşılık vermezler. Durum sanki kıyamet sonrası gibidir, insanlar canlı gibi durmakta ancak tepki vermemektedirler. Hisako, artan insan kalabalığında yürümekte zorluk çekmektedir; kendisine yol açmak için dokunduğu insanlar yere düşmekte ve bir daha ayağa kalkmamaktadır. Bu durum ilerideki göl ve içindeki kan fişkıran fiskiyeye kadar devam etmiştir. Hisako, düşen insanların üstlerine basarak gölün kıyısına kadar varmayı başarmıştır.

Bıçağı karnından çıkardı ve gölete fırlattı. Yaradan kan fişkırmadı ama göletin yüzeyine çarparken, yüzüne ve ayalarına bir miktar kan sıçradı ve bir miktar kan da, bıçağın sokulu olduğu yere çarptı ve gölden ayaklarına doğru bir kan şeridi sızdı ve sonra şerit kalınlaştı ve sanki bir musluk açılmış gibi kan gölden çekilerek içine aktı. Bunu durdurmaya çalıştı, avuç içleriyle yaraya bastırды ama kan onu yaktı, parmaklarını kırdı; arkaya doğru düştü ama kan gölden üzerine doğru fişkırdı, şerit bir kol kadar genişlemişti, kan onu dolduruyordu, şişiriyordu, boğuyordu, ağzını tıkiyordu. Parçalanmış ellerini karanlık bulutlara doğru kaldırdı ve çığlık atmaya çalıştı ve üzerindeki gökyüzü bir kez parladı; göl paramparça oldu. Gökyüzü bir kez daha karardı. Sonunda dudaklarını zorlukla araladı ve bütün gücüyle çığlık attı (2001: 188).

Çığlıklarla uyanan Hisako, karanlık odada bir masaya kelepçeli olarak beklemektedir ve ne zamandır uyuduğunun farkında değildir. Hisako'nun anlattıklarından, işkence ve tecavüze uğradığı anlaşılmaktadır. Hisako, düştüğü bu durumdan çıkmaya çalışırken yine okuyucuyu geçmişe götürmeye devam etmektedir. Hisako'nun babası o doğmadan üç ay önce ölmüştür. Bu noktada, Hiroşima'ya atılan atom bombasından bahsedilmektedir. İnsanlar Hisako'nun sakat olarak doğmadı için şanslı olduğunu düşünmüşlerdir. Hisako, Hiroşima'ya atılan atom bombasından sonra yıllar geçmesine rağmen babasının kanserden ölmüş olabileceğine inanmaktadır. Babası, bombadan sonra insanlara yardım etmek için çalışmış ve birliğindeki diğer insanlarla beraber on yıl içinde kanserden ölmüştür. Sirenler çaldıktan sonra yaşananları şu şekilde ifade etmiştir:

Sonra bir başka güneş tören alanını ve kışladaki binaları aydınlattı, ellerini gözlerine siper ettiler, sıcaklığı hissettiler ve ışık yavaşça kaybolurken sessizce olan biteni izlediler; uçsuz bucaksız bir bulut sessizce göğe yükseldi, sanki bir devin ayağı şehrin üzerine basmıştı. Gürültüler çok sonra geldi, sürekli bir gök gürültüsü gibiydi (2001:231).

İlk elden yaşamadığı bu felaket Hisako'nun belleğinde derin izler bırakmıştır. Babasını kaybetmesine neden olduğunu düşündüğü olay kendi doğumunu da etkilemiştir. Hisako'nun hayatının nasıl olacağı daha başlangıcından belli gibidir.

Dul karısı öldüğü yerin sadece bir koridor aşağısında doğuma girdi. Hisako kendi göbek bağına dolandı, sıkıştı ve çırpındı ve sezaryen bölümünde çıkarılmak zorunda kaldı; bir mevsim önce babasının içinde ölümün gölgesini keşfeden aynı cerrah tarafından annesinin rahminden çıkarıldı (2001:232).

Hisako, bunları gemi yolculuğuna çıkmadan önce uzun bir süre birlikte olduğu sevgilisine ilk kez anlatmaktadır. Hisako hamiledir ve çocuğu istememektedir. Bu durumu sevgilisine açıklamış ve daha sonra kürtaj yaptırmıştır.

Ona bunları anlatırken, mahsun bir halde oturduğu tabureye yığılmıştı. Ama nedenini açıklayamadı. Ona doğru gelmiyordu. Henüz hazır değildi. Onu serbest bırakmalıydı. Kendini kariyerinden uzaklaştırmamalıydı. O, -yutkunmak zorunda kaldı, yine gözyaşlarıyla savaşıyor, sertçe dudaklarını ısırıyordu, sıcak ve kızgın gözlerini kısarak beyaz fincanın içindeki kahverengi tortulara bakıyordu- o çocuk sahibi olmak istemiyordu (2001, 233).

Hisako, çocuk istememesinin nedenini kariyerine odaklanmak olarak izah etmeye çalışsa da asıl nedenin büyük sıkıntılar çektiği dünyaya bir çocuk getirmek istememesi olduğu anlaşılmaktadır. Hisako'nun belleğinde bulunan kötü çocukluk dönemi onun bu sorumluluğu almasına engel olmuştur. Hisako, bu anımsamaları yaparken gemiden botla kaçan son gerillaların peşindedir. Gemiden denize akan yakıtın içinde botla uzaklaşan gerillaları denizi ateşe vererek yok eden Hisako, kendisini korumak için denize atlamıştır. Hisako'nun dalış anında basınç nedeniyle kafatası içinde yankılanan küçük seslerle "tık, tık, tık, tık..." şeklinde başlayan roman aynı şekilde sona ermiştir.

IV. Sonuç

İnsan, yaşadığı dünyada topluma karşı var olan sorumlulukları ve görevleri nedeniyle farklı rollere girmek zorunda kalabilir. Babasını küçük yaşta kaybeden ve annesiyle zorluklar içinde hayata tutunmaya çalışan Hisako, içinde bulunduğu hayatın anlamsızlığından tesadüfen gittiği bir konserde tanıştığı çello sayesinde kurtulma şansı yakalamıştır. Kalabalıklar içinde yalnız olduğu fikriyle yaşayan Hisako, müzik yetenekleri ile hayata sıkıca olmasa da tutunma fırsatını geri çevirmemiştir. Ancak, kariyerinin en üst noktasına ulaşma anında, hayatını tümüyle değiştirecek uçma korkusunun farkına varmıştır. Bu korku sadece kariyerinde bir duraklamaya sebep olmakla kalmamış, onu hayatının en önemli olayının içine sürüklemiştir.

Hisako'nun çoğunlukla mutsuz ve gizemlerle dolu hayatı rüyalar dizisi ve geriye dönüşlerle Hiroşima, soğuk savaş, şiddet ve Amerikan dış politikasına yapılan göndermeler eşliğinde sunulduğu roman, belleğin insanın hayatı üzerine olan olağanüstü etkisine yoğunlaşmaktadır.

Kaynaklar

- Assman, J., (2000). *Kültürel Bellek*, Ayşe Tekin (Çevirmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Banks, I, (2001). *Kanal Düşleri*, Özgür Kurtuluş (Çevirmen), Ankara: Dost.
- Booker, M., K., (2009). “The other side of history: Fantasy, romance, horror, and science fiction”, *The Cambridge Companion to the Twentieth-Century English Novel*, Robert L. Caserio (Editor), Cambridge: Cambridge University Press, 251-267.
- Colebrook, M., Cox, K., Haddock, D. (2013). “Introduction”, *The Transgressive Iain Banks: Essays on a Writer Beyond Borders*, Martyn, Colebrook, Katharine, Cox (Editors), North Carolina and London: McFarland, 1-9.
- Draismaa, D., (2015). *Forgetting: Myths, Perils and Compensations*. Liz Waters (Translator), NewHaven: Yale University Press.
- King, N., (2000). *Memory, Narrative, Identity: Remembering the Self*, Edinburg: Edinburg University Press.

İnternet Sayfaları

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c515cfba69416.89689837